

Världsherravälde i vår tid

USA-hegemoni, Imperium eller imperialistisk rivalitet?

Av Claudio Katz

Det förnyade intresset för teorier om imperialismen har förändrat debatten om globaliseringen. Tidigare låg fokus nästan uteslutande på kritik av nyliberalismen och på globaliseringens särdrag. Det är den fördjupade sociala krisen i tredje världen, det ökade antalet väpnade konflikter och den allt hårdare konkurrensen länder emellan som på nytt väckt intresset för det teoretiska begreppet imperialism såsom det utvecklades av marxismens förgrundsgestalter under 1900-talet. Marxistisk imperialismteori skapar begrepp för att hantera två typer av problem. Å ena sidan att klargöra karaktären av de härskarrelationer om råder mellan kapitalisterna i centrum och folken i den globala periferin. Å andra sidan förhållandet mellan de stora imperialistmakterna i varje skede av kapitalismens utveckling. Vilken bäring har dessa teorier idag? I vilken utsträckning kan de bidra till förståelse av dagens politiska verklighet?

De globala skillnaderna

Den extremt ojämlika inkomstfördelningen i världen är något som i sig anger hur viktig teorin om imperialismen är. Med tanke på att förmögenheten hos jorden tre rikaste människor överstiger bruttonationalprodukten i 48 av jordens länder och att en människa dör av svält var fjärde sekund är det svårt att bortse från den ökande klyftan mellan de utvecklade industriländerna och u-länderna. Ingen kan idag på allvar hävda att denna ojämlikhet är något övergående som globaliseringens välgörande krafter kommer att rätta till. Länderna i periferin är inte bara globaliseringens förlorare, de utsätts i *ökande* grad för de inkomstöverföringar som historiskt är det som bromsat deras utveckling.

Det är en åderlåtning som lett till en intensifiering av den redan extrema fattigdomen i de 49 fattigaste länderna och till en förvriden kapitalackumulation i de beroende halvindustrialiserade länderna. Tillväxten i de sektorer som är inlemmade i den globala internationella arbetsdelningen sker på bekostnad av den ekonomiska aktivitet som riktar sig mot de interna marknaderna och de lokala behoven.

Analysen av imperialismen tillhandahåller ingen konspirationsteori som förklaring till underutvecklingen, lika lite som den frikänner de lokala regeringarna från ansvar för situationen. Den ger helt enkelt en förklaring till kapitalackumulationens polarisering i världsmåttstock och till de faktorer som upprätthåller den.

Det vidgade spelrum för självständig utveckling som på 1800-talet möjliggjorde Tysklands och Japans uppstigande till stormakter finns i dagen läge inte för Brasilien, Indien eller Korea. Dagens ekonomiska världskarta kännetecknas av centrumets "stabila arkitektur" och en underutvecklingens "flytande geografi" – där inbördes förändringar i status mellan de beroende länderna i periferin är det enda som kan ske.¹

Teorin om imperialismen härleder dessa gigantiska asymmetrier till det systematiska överförandet av värden som skapas i periferin till kapitalismens centrum – en värdeöverföringen vars konkreta former är försämrade handelsvillkor, finansiell utplundring och det direkta överförandet av industriella profiter. De politiska följderna av åderlåtningen visar sig

---

¹ Jag har analyserat detta i: Claudio Katz, "New economic turbulences", *IV* 330, Maj 2001; 'Las crisis recientes en la periferia', *Realidad Económica* nr 183, Oktober-november 2001, Buenos Aires. Polariseringen mellan centrum och periferi erkänns också av forskare som klassificerar länder i fyra hierarkiska kretsar (centralmakter, länder som erhåller utlandsinvesteringar, potentiella mottagare av utlandsinvesteringar och periferins ekonomier) och som menar att de enda förändringar som är troliga är mellan andra och tredje nivån. Se Charles Albert Michalek, 'La séduction des nations', *Économica*, Paris 1999 (Kapitel 2)

i att de härskande klasserna i periferins länder förlorar sin självständighet och i Förenta Staternas alltmer utbredda militära närvaro.

Alla dessa aspekter av den nutida imperialismen är tydliga i dagens latinamerikanska verklighet.

Motsättningar i periferin

Sedan mitten av 1990-talet har sammanbrottet för de ännu svaga inhemska marknaderna drabbat Latinamerika med full kraft. Flertalet drabbade länder uppvisar ett likartat krismonster, där kapitalflykt resulterar i devalveringar, ökad inflation och minskad köpkraft. Krisen innebär att många banker riskerar att gå omkull. Då staten går in och tar över deras åtaganden ökar den offentliga skuldsättningen i sådan omfattning att inflationsbekämpning försvåras och statens förmåga att agera självständigt inom penning- och skattepolitiken blir närmast obefintlig.

Att kriserna har sitt upphov i den imperialistiska dominansen, och inte bara i tillämpandet av nyliberal politik, framgår av att detta varit den dominerande ekonomiska politiken också i länderna i centrum. De ekonomiska sammanbrotten i Latinamerikas länder är betydligt mer djupgående än skälvingarna i den ekonomiska strukturen i USA, Europa eller Japan. Kännetecknande för situationen i Latinamerika är periodiska kriser i exportråvarornas prisnivåer, upprepade inställda skuldåterbetalningar och fragmentering av utbytet i de lokala industrisektorerna. Periferin är mer sårbar för svängningar i den internationella konjunkturen eftersom en större andel av dess ekonomiska aktivitet riktar sig mot centrums marknader.

Den imperialistiska ordningen ger de utvecklade ekonomierna möjlighet att delvis förflytta sina ekonomiska problem till de beroende länderna. Det är en förklaring till att den nuvarande ekonomiska nedgångens asymmetriska och icke-generella karaktär. Fastän krisen i periferin är fullt jämförbar med trettioalets depression är en sådan djup nedgång bara en av flera möjliga scenarier för ekonomierna i centrum. Privatiseringspolitiken har inte givit lika omfattande ekonomiska skador i olika regioner. Thatchers politik ökade fattigdomen i Storbritannien, men samma politik har i Argentina lett till uppkomsten av undernäring och av totalt utblottade sociala skikt. Den politik för ökade inkomstklyftor som i USA leder till minskade löner ger i Mexikos fall fattigdom och massiv emigration. Frihandelns utbredning har försvagat Japans ekonomi men har fört Ecuador. Dessa skillnader är en följd av de olika ländernas plats i den globala ekonomiska strukturen.

Beroendeställningen är den huvudsakliga orsaken bakom den stora ekonomiska nedgången i Latinamerika sedan mitten av 1990-talet. Kontinenten faller tillbaka i 1980-talets - det förlorade årtiondet - förhållanden. Bruttonationalproduktens tillväxt har i genomsnitt stagnerat och var 0,3 procent förra året och kommer att vara runt 0,5 procent 2002.

Den imperialistiska dominansen är grundorsak till de väldiga ekonomiska obalanser som givit upphov till Mexicos handelsunderskott, till att de brasilianska myndigheterna förlorat kontrollen över skattesystemet och till produktionens kollaps i Argentina. Varje sådan omvälvning skapar kedjereaktioner i intilliggande länder. De nyliberala ekonomerna försöker analysera särdragen i de olika ländernas krisreaktioner men ser inte det generella mönstret. Eftersom de vägrar se det imperialistiska förtrycket så tvingas de regelbundet ändra sina förklaringsmodeller och skyndar sig att göra narr av det som var förra halvårets krisrecept.

Men efter att Free Trade Area of the Americas (FTTA) nu sjösatts så har det blivit i det närmaste omöjligt att undvika att göra en analys av imperialismen. Syftet med detta projekt är att utvidga USA:s export och därmed förhindra etablerandet av europeisk konkurrens samt att befästa den amerikanska kontrollen över det som blir resultaten av de nyliberala åtgärderna - privatiseringar, lukrativa kontrakt inom offentlig sektor, betalning för patent, etc. FTTA är ett nykolonialt avtal som inför det man kallar frihandel i Latinamerika utan någon som helst motsvarighet gentemot Förenta staternas marknad. Bushregeringen införde nyligen att antal nya handelsregler som förhindrar export av högteknologi till Latinamerika och samtidigt hindrar 293 regionalt producerade varutyper från försäljning på USA:s marknad. Dessa handelshinder gäller framför allt på stål-, textil- och jordbruksområdet. Dessutom har

Bushadministrationen bundit sig till ett hjälpprogram för det egna jordbruket som inom den närmaste tioårperioden kommer att vara ett dråpslag för Latinamerikas export av soja, vete och majs.²

FTTA är ett typexempel på imperialistmakternas dubbla budskap. Man predikar frihandel för andra men är själva protektionister. När avtalet väl börja gälla kommer det att leda till sammanbrott för hela industrisektorn i länder som Brasilien, för Mercosur och andra regionala handelsöverenskommelser. Efter ett årtionde av nyliberalism så övertygar inte frihandelsbudskapet längre. Det är uppenbart att ett lands välstånd inte är beroende av dess "kontakt med den globala marknaden" utan på *hur* det är infogat i den ekonomiska världsordningen. Utrikeshandels andel av BNP är till exempel betydligt högre i Afrika (45,6%) än i Europa (13,8). Trots det är Afrika världens fattigaste region.³ Afrika är det mest belysande exemplet på den ofördelaktiga position i den internationella arbetsdelningen som tillkommer periferins ekonomier.

Politisk rekolonialisering

Den återkolonialisering som utgör den politiska sidan av imperialismens ekonomiska dominans av periferin kännetecknas av att de lokala härskande klasserna blir allt mer intimt förbundna med sina motsvarigheter i centrum. Genom finansiellt beroende, utförsäljning av nationella naturresurser och privatisering av de viktigaste offentliga tillgångarna knyts de lokala härskarna till imperialistmakternas intressen. Internationella valutafonden (IMF) har idag hand om den ekonomiska politikens stora drag och amerikanska utrikesdepartementet spelar en liknande roll vad det gäller politiska beslut. Ingen president i Latinamerika tar några viktiga beslut utan att konsultera den amerikanska ambassaden.

I motsats till perioden mellan 1940 och 1970 så strävar dagens kapitalister i Latinamerika inte efter att stärka den egna marknaden genom importsubstitution. Första prioritet är att alliera sig med utländska bolag, för de regionalt härskande klasserna är till viss del utlandsskuldernas profitörer, de har gynnats av finans- och kreditmarknadernas avreglering, av privatiseringarna och avregleringarna på arbetsmarknaden. Det finns också tjänstemannaskikt som är mer lojala gentemot imperialismens instutioner än mot nationalstaten. De är utbildade vid amerikanska universitet och uppknutna till internationella organ och stora företag. Deras karriärer är mer beroende av dessa instutioner än av att staterna som de regerar fungerar effektivt.

Rekolonialiseringen fördjupar krisen i de politiska systemen. Regeringskriserna i Paraguay, Ecuador, Peru och Argentina bottenar i att regimerna förlorat sin legitimitet på grund av att de så uppenbart är underordnade IMF. Efter en lång process i vilken de traditionella partiernas auktoritet urholkats uppstår nu bräckliga regeringar utan förmåga att utöva verklig regeringsmakt och i förlängningen hotar statsmakten som sådan att bryta samman. Det är kulmen på en erosionsprocess för instutioner som blivit helt okänsliga för folkliga behov och agerar som imperialismens redskap. När själva det konstitutionella politiska ramverket hotar att falla sönder så uppmuntrar det amerikanska utrikesdepartementet en återgång till diktaturmetoderna från förr, även om man försöker dölja dem bakom en fasad av ny konstitutionell rekvisita.

Det var uppenbart i kuppöversöket i Venezuela i april 2002. Avsättandet av Venezuelas nationalistiska regering står högt på USA:s dagordning, jämte att utvidga handelsembargot mot Kuba, att undergräva zapatisternas ställning, förberedelser för att möta en progressiv utveckling i Brasilien och att neutralisera folkupproret i Argentina. Man överväger möjligheten upprätta rena protektorat i det man betraktar som "misslyckade statsbildningar". Huvudkandidater för en återgång till ett sådant här öppet kolonialt styrelseskick är Colombia

² Carlos Montero, 'Efecto en América Latina de nuevos subsidios al agro en EEUU', (ATTAC, Maj 29, 2002)

³ Samir Amin, 'Africa: living on the fringe', *Monthly Review*, vol. 53, nr 10, Mars 2002

och Haiti. I andra världsdelar är Jugoslavien, Ruanda, Afghanistan, Somalia och Sierra Leone aktuella för den här typen av styrelseform.⁴ På senaste tiden har Argentina lagts till listan av land där sådana här åtgärder kan bli nödvändiga.

Militär interventionism

"Plan Colombia" är det viktigaste testet på användandet av en sådan här mer krigisk form av interventionism i Latinamerika. Pentagon har redan lagt förevändningarna om ett "krig mot narkotikahandeln" åt sidan och efter att man tvingat regeringen att avbryta fredsförhandlingarna har ett militärt fälttåg inletts mot gerillan. Strategin att minimera den direkt närvaron av amerikansk trupp och därmed undvika amerikanska förluster (av rädsla för ett nytt "Vietnamsyndrom") leder till ökad blodspillan bland de "infödda".

Kriget i Colombia handlar om att återupprätta statsauktoriteten i ett sönderstyckat land och återskapa villkoren för imperialismens exploatering av regionens strategiska resurser. Som konspirationerna i Venezuela visar handlar det i hög grad om att garantera USA:s oljeförsörjning. Detta är också bakgrunden till CIA:s nyligen upprättade strategiska centrum i Ecuador.

Imperialismens militära ledning inriktar sig på att bygga upp snabba och rörliga insatsstyrkor. I det syftet har man decentraliserat Panamakommandot och inrättat nya baser i Vieques, Mantas, Aruba och El Salvador. Det amerikanska militära nätverket innefattar 51 baser över hela jordklotet som kan åstadkomma samtidig mobilisering av 60 000 soldater i hundra olika länder på några få dagar.⁵ Terroristaktioner mot Kuba eller till och med nya invasionsplaner finns ständigt närvarande som tänkbara uppgifter.

Den aggressiva militära inriktningen har vunnit i styrka efter elfte september. Man satsar medvetet på att få igång USA:s ekonomi genom upprustning och förutser möjligheten av krig med Irak, Iran, Nord Korea, Syrien och Libyen. Medan Förenta staterna hyser fem procent av jordens befolkning men står för 40 procent av militärutgifterna och påbörjat en modernisering av sina ubåtar, projekterar nya flygplanstyper och utformar (bland annat inom ramen för Star Wars-programmet) nya militära användningar av informationsteknologin.

Militär aggression är imperialismens reaktion på det sönderfall som drabbar stater, ekonomier och hela samhällsstrukturer i periferin som en följd av just USA:s växande dominans över periferin. Det är skälet till att "kriget mot terrorismen" har en del likheter med klassiska koloniala fälttåg. Återigen demoniseras fienden för att legitimera massakrer på civilbefolkningen i de främmande länderna och inskränkningar av de demokratiska rättigheterna i hemlandet. Men i takt med att kriget framskrider rubbas den politiska och sociala strukturen ytterligare. Den instabilitet som den ekonomiska plundringen, den politiska "balkaniseringen" och söndertrasandet av samhällsväven åstadkommit görs permanent av en imperialism försatt på stridsfot.⁶

De här konsekvenserna syns tydligast i Latinamerika och Mellanöstern, två zoner som är strategiskt viktiga för Pentagon eftersom de innehar stora oljeresurser och är de områden där konkurrensen med Japan och Europa om marknadsandelar är hårdast. Det är dessa strategiska nyckelpositioner som gör dem till fokus för imperialismens maktutövning och gör att de genomgår mycket likartade samhällsprocesser – sönderfallande stater, försvagning av de lokala härskande klassernas makt och kris för de politiska systemen.

---

⁴ 'El fantasma del protectado', *Clarín*, Juni 9, 2002.

⁵ 'US military bases and empire' (editorial), *Monthly Review*, vol. 53, nr 10, Mars 2002

⁶ Phil Hearse, "The Politics of the War on Terrorism", *IV* 335; Yvan Lemaitre, 'La paix et la justice impossibles' and Christian Piquet, 'Nouvelle donne, nouveaux défis', *Critique Communiste*, nr 165, Vinter 2002; Janette Habel, 'États Unis-Amérique Latine', *Contretemps* nr 3, Februari 2002

Den nyliberala ödestron

Ekonomisk exploatering, politisk rekolonialisering och militär interventionism är hörnstenarna i dagens imperialistiska världsordning. En del analytiker nöjer sig med att uppgivet beskriva detta förtryck som ett obönhörligt öde. Andra framställer klyftan mellan "globaliseringens vinnare och förlorare" som ett "framåtskridandets pris" utan att bry sig om att svara på frågan varför detta pris måste betalas hela tiden, och alltid av befolkningen i de länder som redan betalt gång på gång.

Nyliberalerna brukar hävda att utvecklingen kommer till de länder som kan locka till sig utländskt kapital – som kan "förföra" de internationella bolagen till att investera i deras land. Men de beroende länder som valt denna väg tidigare bär idag de största bördorna av de "ekonomiska kristecken" som den internationella ekonomin uppvisar. De som mest konsekvent fört en privatiseringspolitik har förlorat mest i köpslagan på det globala torget. I sin strävan att underlätta för imperialistiskt kapital har man avskaffat de begränsningar som tidigare förhindrat utplundring av naturtillgångar. Idag får det betala priset i form av försämrade bytesrelationer, växande finansiell instabilitet och en alltmer osammanhängande industriell struktur.

En del nyliberaler menar att dessa effekter kommer av att man inte genomfört deras föreslagna åtgärder i full skala, som om ett decennium av negativa erfarenheter inte räcker som bevis på vart deras recept leder till. Åter andra menar att underutvecklingen beror på karaktärssegenskaper hos befolkningarna i periferins länder, på korruptionens järngrepp eller på den kulturella omognaden hos tredje världens folk. Idag berättigar man härskarnas överlägsenhet inte med hänvisning till rasegenskaper utan med deras överlägsna kunskaper och beteendemönster.

Gränslöst Imperium?

Toni Negris och Michael Hardts omfattande argumentation för att globaliseringen har suddat ut gränserna mellan den första och den tredje världen är en allvalig utmaning mot tidigare teorier om imperialismen.⁷ De anser att en ny form av globalt kapital, som använder FN, G8-gruppen, IMF och Världshandelsorganisationen (WTO) som redskap, har skapat ett sammanhängande imperium som sammanlänkar de härskandes olika fraktioner i centrum och periferi till ett globalt förtryckarsystem.

Det är en karaktäristik som förutsätter en mycket långt gången homogenisering av den kapitalistiska utvecklingen, som verkar svår att leda i bevis. Alla statistiska uppgifter om investeringar, sparande eller konsumtion tyder tvärtom på att skillnaderna ökar mellan ekonomierna i centrum respektive periferin, och visar dessutom på att det sker en polarisering både av ackumulationsprocessen och i hur hög grad de ekonomiska kriserna drabbar olika ekonomierna. Förenata staternas välstånd de senaste tio åren står i bjärt kontrast till den allmänna krisen i u-länderna. Periferins sociala kris saknar också motsvarighet i Europa. Det finns inte heller några tecken på en utveckling mot jämställd status mellan bourgeoisie i USA och den i Venezuela eller några likheter mellan den argentinska krisen och den japanska. Långt ifrån att göra kapitalets reproduktion likartad över klotet så fördjupar globaliseringen den tudelade karaktären av processen.

Visst är det så att bindningen mellan de härskande i periferin och de stora bolagen är starkare än förr, och visst breder fattigdomen ut sig i kapitalismens hjärtland. Men de här mönstren har inte förvandlat något beroende land till ett kapitalistiskt centrum och inte heller gjort någon nation i centrum till ett u-land. De tätare förbindelserna mellan de härskande klasserna existerar sida vid sida med befästheten av den historiska klyfta som råder mellan industriländer och u-länder.

---

⁷ Antonio Negri & Michael Hardt, 'Empire', (Cambridge, MA, 2000); Tony Negri 'El imperio, supremo estadio del imperialismo', *Desde los cuatro puntos*, nr 31, Maj 2001; Toni Negri, 'Imperio: el nuevo lugar de nuestras conquistas', *Cuadernos del sur*, nr 32, November 2001.

Den makt som ungefär tjugo länders kapitalister har över jordens övriga 200 länder är det tydligaste beviset på att den hierarkiska organiseringen av världsekonomin är bestående. Genom FN:s säkerhetsråd utövar de sitt militära herravälde. WTO är deras instrument för att kontrollera handeln och IMF garanterar deras finansiella kontroll över hela världen.

Antagandet om uppkomsten av en transnationell borgarklass grundar sig på att man i analysen förväxlar "bindningar" med "maktindelning". Om en sektor av periferins kapitalister integreras tätare med sina allierade i centrum betyder det inte att de delar världsherraväldet eller att deras strukturella svaghet minskar. Medan amerikanska företag exploaterar Latinamerikas arbetare så deltar den brasilianska eller peruanska borgarklassen inte i utsugningen av USA:s proletariat. Fastän det skett ett enormt språng i internationaliseringen av ekonomin så verkar kapitalet fortfarande inom den imperialistiska ordningens ram, vars grund är centrum-periferistrukturen.

Klasser och stater

Vissa skribenter hävdar att inte bara kapitalet blivit transnationellt utan i själva verket också stater och klasser genomgår en sådan process.⁸

Den här tesen sätter likhetstecken mellan den regionala integrationen och ett historiskt överskridande av nationalstaten som ekonomisk/politisk arena, utan att uppfatta skillnaden mellan en sammanslutning av imperialistiska grupper (med olika nationellt ursprung) och rekolonialiseringen av periferin. Det är till exempel en himmelsvid skillnad på de processer som representeras av EG och FTAA. Man bör inte sammanblanda en allians mellan olika dominerande sektorer av världsmarknaden (EG) med en specifik världsmakts nykoloniala planer (FTAA).

I verkligheten är det bara den högre byråkratin i periferins länder som till fullo är en "transnationell" social grupp. Det är människor vars lojalitet till IMF eller WTO är starkare än till de nationalstater de regerar, och kanske kan man utifrån perspektiv och agerande hos den här gruppen av funktionärer ana klassintresset hos en framtida, verkligt transnationell härsarklass i tredje världen. Men utvecklingen av en sådan är ännu bara en möjlighet och inte något man kan iaktta idag, i synnerhet inte i länder i den "högre periferin" (länder som Brasilien och Syd Korea) där den härskande klassens intressen är mer knutna till kapitalackumuleringen på den egna inre marknaden. Situationen är en helt annan i de mindre länderna (som till exempel i Centralamerika) vars ekonomier i hög grad är integrerade i en stormakts marknad. De här skillnaderna gör det uteslutet att hävda att det pågår en likformig transnationalisering av stater och klasser.

Några av dem som försvarar tesen om ett världsimperium trycker på att när det kommer till verkligt agerande så är enigheten mellan klasserna i centrum och periferi mycket större än vad skillnaderna i nationalekonomernas förlegade indikatorer visar. Det är sant att en hel del av dessa parametrar är helt otillräckliga för att utläsa de verkliga konsekvenserna av globaliseringen men det finns mängder av tecken på utvecklingsklyftan mellan centrum och periferi. Den ökade ojämlikheten kan ses på varje nivå; produktivitet, inkomstutveckling, konsumtion eller ackumulering.

Det är lika falskt att påstå att det uppkommit en ny form av "global stat" som suddar ut distinktionen mellan härskande och rekolonialiserade länder. Det är bara att titta på det ynkliga inflytande som tredje världens borgarklass har över besluten i FN, IMF, WTO eller Världsbanken. De härskande klasserna i periferin är inte offer för underutvecklingen och de gör väldiga profiter på att exploatera arbetarna i sina egna länder. Men detta faktum innebär inte att de dessutom har global makt.

Teorin om Imperiet känns inte vid att tredje världens borgarklass har denna marginella roll och underskattar imperialismens makt över periferins strategiska sektorer. Men noterar inte att

---

⁸ William Robinson, 'Global capitalism and nation-state-centric', *Science and Society*, volume 65, nr 4, Winter, 2001-2002

denna underordning inte är rent kolonial - den handlar i huvudsak inte om att lägga beslag på råvaror eller om direktkontroll av territorium- utan består framför allt av mekanismer för kontroll av u-ländernas strategiska sektorer.⁹ Denna makt utövas inte genom mystisk någon "världsmakt" utan med militära och diplomatiska medel av varje stormakt inom vars och ens intressesfär. USA spelar en mer framträdande roll i Plan Colombia än i konflikterna på Balkan och Europas direktengagemang i motsättningarna runt Medelhavet kan inte jämföras med dess åskådarpått vad gäller utvecklingen av FTAA. Det är specifika intressen hos olika imperialistiska grupper som blir till stormakternas geopolitiska agerande, något som Imperiets teoretiker inte tycks inse.

Tillbaka till industrikapitalismen?

Majoriteten av de som kritiserar den nyliberala politiken i periferin inser att beroendepositionen är den viktigaste orsaken till underutvecklingen. Men de tänker sig att lösningen är en "annan sorts kapitalism". Idag föreställer man sig dock inte den alternativa utvecklingen som nationella projekt med importsubstitution i fokus - vilket var ledord för CEPAL (Ekonomiska Kommissionen för Latinamerika och Karibien) - utan man tänker sig en regional modell baserad på reglerade inhemska marknader. Man förespråkar en keynesiansk politik, för att bygga "välfärdsstater i periferin", som ska understödjas av institutionella omvandlingar (få bukt med korruptionen, återupprätta myndigheternas legitimitet) och man ämnar förändra handelspolitiken (mer protektionism), finanspolitiken (begränsa avbetalningarna på skulderna) och industripolitiken (åter inrikta produktionen mot de lokala behoven).¹⁰

Men hur kan man bygga "effektiv kapitalism" i länder som systematiskt dräneras på sina tillgångar? Hur kan vi idag åstadkomma något som de styrande misslyckades med i mitten på 1800-talet? Vilka grupper är det som ska bygga detta system där profitmaximering och sociala hänsyn ska samexistera?

Förkämparna för den nya kapitalismen har inga svar på dessa centrala frågor. De tycks glömma att utrymmet att förverkliga detta projekt är reducerat som en följd av borgarklassens band till världsmetropolernas kapitalgrupper. Dessa förbindelser är ett hinder för inhemska kapitalackumulation, de driver på kapitalflykten och gör det svårare att använda sig av politiska åtgärder som syftar till att blåsa liv i den inhemska efterfrågan. En borgarklass som inte tidigare haft målsättningen att etablera en självständig kapitalism har ännu mindre möjlighet att lyckas med det idag. Till och med sådana begränsade projekt som Mercosur stupar (efter ett årtionde av ständiga bakslag i försöken att upprätta gemensamma ekonomiska och politiska institutioner)

på bourgeoisins osjälvständiga hållning gentemot imperialistmakterna. Alla förslag på samordnat agerande (i fråga om valuta, skiljedomstolar, etc) har skrinlagts i takt med att den ekonomiska krisen griper omkring sig i Mercosurzonen. Det är ett misslyckande vars orsaker också står att finna i "differentieringspolitiken" som alla regeringar antagit i sin strävan att inför IMF visa sig ansvarsfulla. Denna sydregionens ekonomiska krackelering är en historisk upprepning av den latinamerikanska balkaniseringen på 1800-talet och bekräftar borgarklassens oförmåga att föra en politik som kan skapa en kapitalackumulation oberoende av imperialistmakterna.

För en del analytiker ligger förklaringen till detta i den traditionella borgarklassens karaktär av "rentierklass" och, följaktligen, i frånvaron av kreativa entreprenörer. Men även om detta kan förklara en del så tvingas man inte desto mindre dra slutsatsen att utvecklingen förstärkt borgerskapet motvilja mot riskplaceringar, entreprenörskap och uthållig ackumulation.

---

⁹ John Bellamy Foster, 'Imperialism and empire', *Monthly Review*, volume 53, nr 7, December 2001; Daniel Bensaïd, 'El imperio estado terminal?', *Desde los cuatro puntos* nr 31, Maj 2001; Daniel Bensaïd, 'Le nouveau désordre mondial', *Contretemps*, nr 2, September 2001

¹⁰ Den här typen av ståndpunkter kommer regelbundet upp på olika forum inom rörelsen mot nyliberalismen.

Så vad är det för mening med att satsa på ett samhällsprojekt som saknar politiskt subjekt? Är det någon mening med att försöka bygga ett kapitalistiskt system när det inte finns några kapitalister som är intresserade av konkurrens och innovationer? Att hävda att arbetarna ska sätta sig i den härskande klassens ställe för den här uppgiften är som att be dem tillverka sin egna bojar. Förhoppningen att entreprenörernas funktion i skapandet av en blomstrande kapitalistisk utveckling ska kunna fyllas av andra sektorer i samhället (byråkratin, medelklassen) har ingen stabil grund och det finns i alla händelser inga tidigare framgångsrika exempel på detta. Man måste komma ihåg att den ekonomiska modell som råder i varje enskilt land inte är en något som de styrande valt utan en produkt av specifika historiska villkor. Dynamiken i de förlopp som genererar ekonomisk utveckling i centrum på bekostnad av periferin är ett objektivt faktum. Det är självklart att alla periferins länder åstundar att utvecklas till industriländer, men på världsmarknaden finns det inte mycket utrymme för härskande länder men väldigt gott om plats för beroende ekonomier. Därför är "framgångsrika marknadsekonomier" i periferin sällsynta eller tillfälliga. För att ta sig ur underutvecklingen är det inte tillräckligt med en politik som går på tvärs mot nyliberalismen. Man måste bemöta imperialismens maktutövning genom att bygga ett socialistiskt samhälle.

Tre förklaringsmodeller

Den klassiska teorin om imperialismen är ett kraftfullt verktyg när det gäller att förklara maktförhållandena mellan centrum och periferi. Däremot är det teorin har att säga om de nutida relationerna mellan stormakterna mer kontroversiellt. Denna del av teorin fokuserar alltså på de olika formerna av allianser och rivalitet mellan makterna inom det imperialistiska lägret. Ett flertal författare betona vikten av att skilja på dessa två analysområden, och menar att av härskarrelationerna gentemot periferin och relationerna mellan stormakterna har helt olika historiska utvecklingslopp.¹¹

I analysen av denna andra aspekt är den traditionella utgångspunkten den distinktion mellan de två faserna i kapitalismens utveckling som av marxismens teoretiker i början på 1900-talet betecknades som frihandelskapitalism respektive imperialism. Den här distinktionen försöker fånga karaktären hos en ny historisk fas som kännetecknas av omfördelning av marknader mellan stormakterna med kriget som medel.

Enligt Lenin är det monopolens och finanskapitalets centrala roll under den här fasen som ligger bakom tendensen till konflikter mellan de imperialistiska stormakterna. Rosa Luxemburgs förklaring hänför sig till konkurrens om avsättningsmarknader som en följd av svårigheter att realisera medvärdet. Bucharin såg det som sammanstötningar mellan stora företag med olika intressen – expansionism kontra protektionism – på världsmarknaden. Trotskij hänförde konflikterna till de motsättningar som själva ackumulationen genererar i form av ökade ekonomiska ojämlikheter på ett flertal nivåer. Dessa olika tolkningar syftade till att förklara varför den konkurrens mellan olika grupper av monopolföretag som börjat med handelskonfrontationer och upprättande av valutazoner slutade i blodiga krig.

Frågeställningen verkade inte längre vara aktuell efter andra världskriget då risken för väpnade konflikter mellan de kapitalistiska stormakterna tycktes försvunnit. Dessa förändringar modifierade villkoren för analysen av detta område inom teorin för imperialismen.

Under 1970-talet sammanfattade Ernest Mandel den nya situationen genom en analys där han urskilde tre olika tänkbara modeller för imperialismens utveckling: interimperialistisk konkurrens, transnationalism (ursprungligen benämnt "ultra-imperialism") och superimperialism.¹² Med argument för att ackumulationens överordnade egenskap bestod i

---

¹¹ Bob Sutcliffe, 'Conclusion', Robert Owen, 'Introduction', Tom Kemp 'The Marxist theory of imperialism', in Robert Owen & Bob Sutcliffe, 'Studies in the Theory of Imperialism', London, 1972.

¹² Ernest Mandel, 'Late Capitalism', kapitel 10 (Verso, London, 1972); Ernest Mandel, 'Las leyes del desarrollo desigual', 'Ensayos sobre el neocapitalismo', Era, México 1969. En liknande analys har formulerats av Bob Rowthorn, 'El imperialismo en la década de 1970', 'Capital monopolista y capital monopolista europeo', Granica, Buenos Aires 1971.

ökande rivalitet menade han att det första alternativet var det mest troliga. Han förutsade också att bildandet av regionala allianser skulle leda till ökande interkontinental konkurrens. Mandel ifrågasatte perspektiven i det andra utvecklingsalternativet, som lanserats av Kautsky och av dem som föreställde sig uppkomsten av transnationella sammanslutningar av företag och intresseorganisationer som frigjort sig från medlemmarnas geografiska ursprung.¹³ Han hävdade att, trots att internationaliseringen av multinationella företag försvagade deras nationella rötter så var det inte troligt med en lång rad av sammanslagningar av bolag från olika länder. Med hänvisning till konkurrensens ställning i den kapitalistiska reproduktionen menade han att det var än mer osannolikt att en sådan utveckling skulle kunna drivas fram av någon form av "världsstater". Han ansåg vidare att företagen omöjligen skulle kunna bli okänsliga för de ekonomiska konjunkturerna i sina ursprungsländer och för behovet av politiska åtgärder som dämpade konjunkturcyklernas effekter – något som en transnationell integration skulle implicera. Med det övergripande argumentet, att kapitalismens ojämna utveckling och dess kriser skapade spänningar som i det långa loppet är oförenliga med fungerande transnationella allianser, avfärdade han det andra utvecklingsalternativet. Det tredje, superimperialism, förutsatte befästheten av en makts överhöghet och de andra imperialistmakternas underordnade i relationer som liknade den ställning periferins länder befann sig i. Mandel ansåg inte att USA:s ledarställning innebar att Europa och Japan hamnade i beroendepositioner av samma slag som de underutvecklade länderna. Han poängterade att USA:s politiska och militära hegemoni inte innebar en långsiktig strukturell ekonomisk överlägsenhet. Hur kan de här tre perspektiven användas i dagens analys? Vilka är den dominerande tendensen i början av det tjugoförsta århundradet: interimperialistisk konkurrens, ultra-imperialism eller superimperialism?

Förändringar i konkurrensen.

Den tidiga uppfattningen om imperialismen som ett stadium av krigsliknande rivalitet mellan stormakterna har knappast några anhängare nuförtiden. Det finns emellertid en något urvattnad version av denna tes där man inte betonar de militära inslagen utan fokuserar på den ekonomiska konkurrensens förlopp. En del analytiker pekar på hur imperialistmakternas aktivt stöttar företag i denna konkurrens och på användningen av nymerkantilistiska politiska åtgärder som syftar till att försvaga företagsrivaler.¹⁴ Andra analytiker understryker den nationella eller regionala homogeniteten i varje företags ägarstruktur och lyfter fram det faktum att de inhemska nationella marknader prioriteras i företagets agerande.¹⁵ Denna företags koppling till sin nationella bas, menar man i en del studier, ger förklaringen till varför tendenser till bildande av regionala ekonomiska block faktiskt har större kraft än trenden mot globalisering inom handel, finansiell verksamhet och produktion.¹⁶ Samtliga av dessa synsätt har det gemensamt att de framställer globalisering som en *cyklisk* process där internationaliseringen av ekonomin bestäms av ekonomins faser av expansion och kontraktion¹⁷

De här resonemangen spelar en viktig roll för att sticka hål på de nyliberala myterna om "nationens död", "gränsernas försvinnande" och "arbetskraftens obegränsade rörlighet". Teorin om interimperialistisk konkurrens visar hur rivaliteten mellan företag begränsar dess flyttningbenägenhet, finansiell avreglering och upphävandet av handelshinder av de enkla skälen att konkurrens mellan regionala block förutsätter en viss geografisk stabilitet hos

¹³ . Stephen Hymer, 'Empresas multinacionales e internacionalización del capital'. Ediciones Periferia, Buenos Aires, 1972; Martin Nicolaus, 'La contradicción universal', 'El imperialismo hoy', Ediciones Periferia, Buenos Aires 1971.

¹⁴ James Petras, 'Imperialismo versus imperio', *Laberinto* nr 8, February 2002

¹⁵ Paolo Giussani, '¿Hay evidencia empírica de una tendencia hacia la globalización?' in J. Arriola & D. Guerrero, 'La nueva economía política de la globalización', Universidad de País Vasco, Bilbao 2000

¹⁶ . Stavros Tombazos, 'La mondialisation liberale et l'impérialisme tardif', *Contretemps*, nr 2, September 2001

¹⁷ Tony Smith, 'Pour une théorie marxiste de la globalisation', *Contretemps*, nr 2, September 2001

investeringarna, begränsade rörelsemöjligheter för kapital och specifika handelsregler på nationsnivå.

Att man påvisar ihålligheten i globaliseringsivrarnas retorik är gott nog. Emellertid kan de här bidragen till teorin inte belysa skillnaderna mellan dagens förhållande och de som rådde vid 1900-talets början. Utan tvivel är det fortfarande den interimperialistiska konkurrensen som bestämmer ackumulationens flodfåra. Men varför leder inte konkurrensen mellan stormakterna till regelrätta krigshandlingar? Dagens konkurrens sker inom ramen för en tidvis stark solidaritet mellan de kapitalistiska länderna baserad på att USA, Europa och Japan har samma mål inom NATO och agerar som ett gemensamt block av härskarstater i olika militära konflikter.

Man kan hävda att hotet om den ömsesidiga förstörelse som ligger i kärnvapnen har förändrat krigets karaktär och neutraliserat storskaliga öppna konflikter. Men det resonemanget förklarar bara varför USA och Ryssland inte drabbat samman men inte varför de tre stora blocken undvikit militära konflikter med varandra. "Kampen mot kommunismen" mildrade rivaliteten mellan kapitalistmakterna, men rivaliteten har inte blivit mer öppen – mer direkt – sedan Kalla kriget tog slut.

Global strategi

I själva verket har konflikterna förhindrats av de senaste decenniernas spångartade globaliseringsutveckling. Den enorma tillväxten av världshandeln, bildandet av en världsomspännande finansmarknad och en genuin global inriktning hos det femtiotal av de största företagen i världen, vars verksamhet och styrelsesätt i mångt och mycket anger utvecklingens inriktning, sammanlänkar det internationella kapitalet och utgör en neutraliserande motkraft till rivalitetstendenserna. De här bolagens produktionsstrategi baseras på en kombination av tre olika element: tillgång till produktionsfaktorer, sammanhängande produktion för den lokala marknaden och uppdelning av sammansättningsprocessen med tillverkning av delar i olika länder. Denna blandning av horisontell produktion (som i varje region återskapar ursprungslandets modell) och vertikal produktion (uppsplittring av produktionsprocessen i överensstämmelse med en global plan för specialisering) banar väg för ett större samarbete mellan det internationella kapitalets företag.¹⁸

Dessa uttryck för globaliseringen, som försvagar den traditionella konkurrensen mellan imperialistmakter, är en långsiktig verkande tendens och inte bara ett inslag i kapitalismens cykler. Kapitalets utveckling mot allt vidare geografisk aktionsradie avbryts visserligen av perioder av rörelse mot mer nationell och regional inriktning, men den bromsande faktorn är en följd av bristande jämvikt, något som den globala expansionen i sig själv genererar.

I sista instans så är globaliseringstrycket den dominerande kraften för den är ett uttryck för hur världslagen bryter igenom i internationell skala. Detta visar sig i uppkomsten av världspriser på varor, vilket representerar en ny mätare på den för varuproduktion socialt nödvändiga arbetstiden.¹⁹

Förklaringsvärdet i den klassiska teorin om interimperialistisk konkurrens blir litet när den ställs inför de internationaliserade syrelseskick som är förhärskande i storföretagens värld. Man ser inte detta om man betraktar den pågående globaliseringen som "en process som är lika gammal som kapitalismen själv". Med ett sådant synsätt uppfattar man inte de kvalitativa skillnaderna mellan olika stadier i denna process, vilket är nödvändigt om man till exempel vill förstå varför internationaliseringen av Ostindiska kompaniet på 1700-talet har väldigt lite gemensamt med General Motors globalt segmenterade produktionsapparat.

Dagens rivalitet mellan företagen tar sig ett mer flerstämmigt uttryck inom, för det nuvarande stadiet, säregna ramar. Det är de globala organen vars verksamhetsfält är grundat på politik

---

¹⁸ Wladimir Andreff, 'Interventions et débats', 'Mondialisation', Espaces Marx, Paris 1999; Philippe Zarifian, 'Interventions et débats', 'Mondialisation', Espaces Marx, Paris 1999

¹⁹ Michel Husson, 'Interventions et débats', 'Mondialisation', Espaces Marx, Paris 1999

(FN, G8), ekonomi (IMF, Världsbanken, WTO) eller militärmakt (NATO) som är dagens arena för hanterandet av företagens olika gemensamma och motstridiga intressen. Till skillnad från förr så pågår den traditionella rivaliteten mellan olika regionala block jämsides med ett växande inflytande för dessa institutioner som agerar i de transnationella företagens intresse.

Det nutida omformandet av marknader, lagstiftning och territorier sker genom sådana organ inte genom krig mellan imperialistmakterna.

Överdrifter

Några av dem som förespråkar den transnationella förklaringsmodellen menar att dagens företag redan agerar utan kopplingar till sina ursprungsländer.²⁰ Andra hävdar att uppkomsten av "globalt kapital" kan hänföras till att informationbehandlingen fått så stor roll i ekonomin – industriell aktivitet ersätts av nätverksagerande och "immateriellt arbete" blir en viktig produktionsfaktor.²¹ Man drar slutsatsen att de här faktorerna sammantagna, leder till att produktionsprocessens ställning som utgångspunkt för organiserandet av ekonomin förbleknar, gynnar uppkomsten av en marknad som omspannar hela klotet och gör "imperiet allt mindre kopplat till territorium". Det är en vision som lockats till att tolka embryonala tendenser som fullt etablerade fakta och som härleder, utifrån det växande samarbetet mellan det internationella kapitalet, en integrationsnivå som långt ifrån ännu existerar. Kapitalet är idag bara i början av en strukturomvandlingsprocess mot transnationalisering.

Överdrifterna ifråga om transnationalismen – uppkomsten av ett världskapital – är mest ett uttryck för ett mediahysteriskt behov av teoretiska nymodigheter. Det räcker att titta på den av Mandel angivna parametern – de globala bolagens olika känslighet för de olika ländernas ekonomiska konjunkturen – för att falsifiera teorin om ultra-imperialismen. De fyra viktigaste ekonomiska företeelserna under 1990-talet – Förenta staternas tillväxt, Europas stagnation, Japans depression och kriser i periferin – illustrerar tydligt att det inte är fråga om en gemensam utveckling hos ett "globalt kapital". Vinst eller förlust har, för varje grupp av företag, bestämts av deras situation i respektive region. Att den amerikanska tillväxten har fått ökad kraft genom nedgången hos USA:s rivaler visar att det finns ett vinnande block vars situation skiljer sig från de japanska och europeiska företagen.

Vissa samarbetsformer med global utsträckning har börjat uppkomma och för första gången har allianser mellan europeiska, japanska och amerikanska företag framträtt. Kontakter av den här typen försvagar sammanhållningen inom EU, förpliktigar USA att föra en ekonomisk politik som tar hänsyn till det internationella finansiella läget och pressar Japan att motvilligt öppna sin marknad. Men dessa förbindelser eliminerar inte den faktiska existensen av konkurrerande block strukturerade runt gamla band till statsmakterna.

Den mer modesta varianten av teorin om transnationalism gör misstaget att bortse från hur olika poler i denna rivalitet tar sig uttryck i FTAA, EU och ASEAN. Men i den extrema form för vilken Toni Negri gjort sig till talesman svävar man ut i allehanda påståenden om geografisk "decentrering" och blundar för att företagens strategiska aktiviteter fortfarande är baserad i USA, Europa eller Japan. Globala förbindelser har skapat ett nytt gemensamt ramverk för konkurrens men inte tagit bort konkurrensens territoriella grund. Men sedan är det å andra sidan sant att de förändringar som följer av informationsteknologin gynnar kapitalets globala sammanlänkning då de gör affärstransaktioner snabbare, smälter samman olika finansmarknader och påskyndar förändringar i arbetsprocesserna. Men den teknologiska revolutionen förstärker också konkurrensen och ökar behovet av regionala allianser mellan företag som är inblandade i konkurrensen om marknader. Den så kallade "nätverksekonomin" är inte bara en förenande kraft utan kan också innebära en betoning av den nationella arenan. Införandet av nya informationsteknologier styrs av kapitalistiska mått på lönsamhet, konkurrens

²⁰ Odile Castel, 'La naissance de l'Ultra-imperialisme', in Gérard Dumenil & Dominique Lévy, 'Le triangle infernal', PUF, Paris 1999.

²¹ Antonio Negri & Michael Hardt, 'Empire', preface; Toni Negri, 'Entrevista', *Página 12*, March 31, 2002; Tony Negri 'El imperio, supremo estadio del imperialismo', *Desde los cuatro puntos*, nr 31, Maj 2001.

och exploatering som begränsar investeringarnas flöden över världen och arbetskraftens rörlighet. Världens 200 globaliserade företag väljer utifrån de villkor som kommer ur ackumuleringen och värdeförmeringen att placera sina huvudkontor i något av ett halvduzin av jordens länder.

Stater och klasser

Det finns de som hävdar att kapitalets transnationalisering har gett upphov till en liknande process på de härskande klassernas och staternas nivå, vilket bevisas av ökningen av utlandsinvesteringarna, arbetskraftens internationalisering och de globala organens tyngd i världsordningen.²² Negri hävdar rentav att det håller på att formas en ny rättsordning – med den amerikanska konstitutionen som förebild – som springer ur en överföring av makt till imperiets centrum vilket representeras av FN.²³

Det är en väldigt krystad framställning för det finns inga tecken på en fullständig globalisering av den härskande klassen. Dess inre splittring till trots så är den amerikanska borgarklassen en gruppering som klart skiljer sig från sina motsvarigheter i Japan och Europa. Via specifika regeringar, institutioner och statsapparater försvarar dessa klasser sina egna tullar och skatter och sin egen finans- och penningpolitik vilka är uttryck för deras egna specifika intressen. Inte heller den europeiska borgarklassens integration i det överstatliga EU omvandlar dem till "världskapitalister" för de är inte sammanlänkade med den icke-europeiska bourgeoisie

Den slutliga transnationaliseringen av en del företags ledande skikt är inte heller det en vittnesbörd om uppkomsten av en härskande klass. Den här gruppen utgör en byråkrati med stort ansvar och inflytande men den utgör ingen klass.²⁴ Den viktigaste måttstocken på denna sorts sociala formation - ägande av produktionsmedel – vittnar tydligt om en bourgeoisie som är geografiskt splittrad i enlighet med den gamla nationsstrukturen. Storföretagens ägare är amerikaner, japaner eller européer – inte "världsmedborgare". En kontroll av de 500 största bolagens ägarhandlingar bekräftar denna nationella koppling: 48 procent tillhör amerikaner, 30 tillhör européer och 10 procent japaner.²⁵

Dessutom är IMF, WTO eller World Economic Forum inte homogena statstrukturer utan centra för förhandlingar mellan olika bolag som via sina staters representanter försvarar olika uppfattningar om handels- och investeringsavtal. Företagen använder de här organen i kampen mot sina rivaler. När till exempel Boeing och Airbus tvistar om den globala flygplansmarknaden så är det amerikanska och europeiska lobbyister man förlitar sig på för att företräda sina respektive intressen – inte Världshandelsorganisationens byråkrater. I den interimperialistiska konkurrensen så är det stater eller regionala block som räknas och inte bolagsallianser av typen Toyota-General Motors mot Chrysler-Daimler-Benz.

Att staterna bibehåller sina centrala roller visar att de viktigaste kapitalistiska funktionerna som tillkommer staten som institution (att garantera äganderätten, grundlägga och upprätthålla villkoren för utvinnandet och realiserandet av mervärdet samt att säkerställa medborgarnas underordning och samförstånd) inte kan globaliseras lika snabbt som affärsverksamheten.²⁶ Även om en transnationell statsmakt kunde uppåda de resurser, erfarenheter och den personal som behövs för att fullgöra, till exempel, de repressiva funktionerna, så skulle den sakna den för uppgiften nödvändiga auktoritet som varje borgarklass genom århundraden tillskansat sig i sina länder. Negri bryr sig inte om dessa motsägelser när han förutsätter existensen ett nytt imperium under FN:s överhöghet. Han härleder FN:s kapacitet ur en inskränkt legalistisk analys som helt saknar samband med den logik som styr kapitalet. Mest

---

²² William Robinson, 'Global capitalism and nation-state-centric', *Science and Society*, volume 65, nr 4, Winter 2001-2002.

²³ Antonio Negri & Michael Hardt, 'Empire', (kapitel I-1, II-5, III-5, III-6).

²⁴ Michael Mann; 'Globalisation is among other things, transnational, international and american' and Kees van der Pijl, 'Globalisation or class society in transition?', *Science and Society*, volume 65, nr 4, Winter 2001-2002.

²⁵ *Financial Times*, Maj 10, 2002.

²⁶ Robert Went, 'Globalization: towards a transnational state?', *Science and Society*, volume 65, nr 4, Winter 2001-2002.

överraskande är hur han beskriver FN som ett system som är förtryckande i toppen (säkerhetsrådet) men med en demokratisk bas (generalförsamlingen). Han ser inte att FN är en institution som på varje nivå fungerar som stöttepelare åt den nuvarande imperialistiska världsordningen. Hans skönmåling bygger på att han högt skattar den amerikanska konstitutionen, utan att inse att inse hur eliten i det landet i själva verket skapat ett politiskt system som via maktodelningsmekanismerna gäckar folkviljan.²⁷ Den här bilden av ett suveränt härskande imperium driver det transnationalistiska synsättets misstag in absurdum i det att den överdriver dess största svaghet: oförmågan att inse att kapitalets integration på global nivå sker inom ramen för stater och de existerande (eller regionaliserade) härskande klasserna.

Superimperialismen

Beskrivningen av USA som en absolut världshärskare finns implicit i de teser som förs fram i *Empire*. Trots att Negri betonar att Imperiet "saknar territoriellt centrum" så menar han också att alla institutioner i det nya stadiet bygger på amerikanska föregångare och skapas i motsättning till europeiskt förfall.²⁸ Det är en tolkning som närmar sig de många beskrivningarna av dagens USA som den "ensamt härskande världsmakten" i en unipolär värld.

De faktiska beläggen för den här tesen söker man i de amerikanska framryckningarna, på framförallt politisk och militär nivå, under det senaste årtiondet. Förvisso är FN:s agerande som regel i linje med USA:s prioriteringar, men supermakten har dessutom genom överenskommelser med Ryssland och interventioner i Centralasien och Östeuropa utsträckt sin närvaro över snart sagt hela planeten.

USA har i kraft av teknologi och produktionskapacitet ett klart övertag över sina rivaler. Detta övertag visar sig i den nuvarande ekonomiska nedgången genom världsekonominns ovanligt starka beroende av den amerikanska konjunkturcykeln. Förenta staterna har under 1990-talet återtagit den ledarroll som Europa hade under åttiotalet och Japan under sjuttioalet. Man har, sedan man under Reaganregeringen erhöll militärt överläge, utnyttjat den övriga världens resurser för att finansiera sin ekonomiska omvandling. Periodvis låter man dollarn falla för gynna sin export och periodvis låter man den stiga för att locka till sig kapital. På samma sätt kombinerar man frihandel med protektionism i de olika sektorer där man har konkurrensfördelar respektive konkurrensnackdelar. Den återvunna amerikanska hegemonin beror till viss del på de amerikanska bolagens höga grad av internationalisering och på deras målmedvetna inriktning mot att tränga in på konkurrenternas inhemska marknader.

Elitistisk imperialism

Men detta är trots allt inte något bevis på existensen av superimperialismen eftersom den amerikanska överlägsenheten inte lett till Europas och Japans underordning. Konflikterna mellan stormakterna är interimperialistiska konflikter och kan inte jämföras med sammandrabbningarna mellan centrala och perifera länder. I sina handelskontroverser med USA agerar Frankrike inte på samma sätt som Argentina, Japan tigger inte om lån i IMF och Tyskland är medförfattare till, och inte offer för, G8:as resolutioner. Förhållandet mellan USA och dess medtävlare bär inga drag av ett härskande imperium. Otvivelaktigt har USA en geopolitisk ledarroll men den transatlantiska kopplingen innebär inte Europas underordning och stillhavssamarbetet sker även på Japans villkor.²⁹

Teorin om superimperialismen överdriver således betydelsen av det amerikanska ledarskapet och underskattar imperialismens motsättningar. Gowan³⁰ gör den förmodligen riktiga

²⁷ Atilio Boron, 'Imperio e imperialismo', Buenos Aires 2002 (chapters 4 and 6).

²⁸ Antonio Negri & Hardt Michael, 'Empire' (kapitel IV-1)

²⁹ Claude Serfati, 'Une bourgeoisie mondiale pour un capitalisme mondialisé?'. 'Bourgeoisie: états d'une classe dominante', Syllepse, Paris 2001; Claude Serfati, 'Violences de la mondialisation capitaliste', *Contretemps*, nr 2, September 2001.

³³ Peter Gowan, 'Cosmopolitisme libéral et gouvernance globale', *Contretemps*, nr 2, September 2001.

³⁴ See *Contretemps*, number 3, February 2002: Gilbert Achcar, 'Le choc des barbaries'; Daniel Bensaid, 'Dieu, que ces guerres sont saintes'; Ellen Meiksins Wood, 'Guerre infinie'.

bedömningen att den amerikanska böjelsen för "överhöghet" (i betydelsen; på bekostnad av sina rivaler) snarare än "hegemoni" (att dela med sig av maktens frukter) kommer att undergräva dess ledarställning. USA:s styrka bygger också på sammanlänkning och inte, som i der förflutna, på att militärt besegra medtävlarna. Allianserna är mer bäckliga än om de vore resultatet av en militär lösning. På sätt och vis är dagens imperialism "elitistisk" i det att den saknar det utbredda, folkliga chauvinistiska och patriotiska stöd som fanns i början på 1900-talet, något som också undergräver den amerikanska överlägsenheten.

Den amerikanska dominansen praktiseras i form av krig i de mest instabila zonerna i periferin. Men stridslystnaden försvagar imperialismens sak i det att den systematiska aggressionen leder till ökad instabilitet. Bushregeringens nya doktrin med "krig utan slut" är ett brott med en tidigare tradition där begränsad konfrontation och proportionalitet mellan de medel som används och de mål man siktar till var ledord. I fälttågen mot Irak, mot "droghandeln" eller mot "terrorismen" så skapar man medvetet ett klimat av bestående rädsla, av stridshandlingar utan bestämda tidsgränser eller klara övergripande mål.³¹ Förutom all förödelse så genererar detta okontrollerbara bumerangeffekter, typ talibanerna. Ett "totalt krig" utan folkrättsliga hänsyn destabiliserar världsordningen och urholkar auktoriteten hos den makt som driver det. Av de här angivna orsakerna har superimperialismen inte blivit en realitet och dess tendens hotas av själva effekterna av Förenta staternas maktutövning.

En kombination av tre modeller

Ingen av den klassiska imperialismens tre förklaringsmodeller kan klargöra de rådande relationerna mellan stormakterna. Tesen om interimperialistisk konkurrens förklarar inte vad som hämmar militär konfrontation och fäster för liten vikt vid de framsteg som kapitalets integration gjort. Den transnationella infallsvinkeln uppmärksammar inte att företagets konkurrens fortsätter att förmedlas genom klassernas och nationalstaternas handlingar. Det superimperialistiska synsättet bortser från att rangordningen mellan de utvecklade ekonomierna inte är jämförbara med den överordning som finns i förhållande till periferin.

De här bristerna leder oss till tanken att dagens konkurrens, integration och hegemoni tenderar att kombineras på ett nytt sätt som är mer komplext än vad man föreställde sig på 1970-talet. Att studera denna tilltrasslade väv är mer fruktbart än att söka bekräftelse på någon av tre modellerna. Under de senaste decennierna har globaliseringens utbredning stimulerat kapitalets transnationella förening och lett till att en makt tagit på sig ledarskapet för att bibehålla systemets sammanhållning.³⁵

Genom att uppmärksamma den här kombinationen förstår vi den rådande situationens övergående karaktär. För tillfället så dominerar varken konkurrens, integration eller hegemoni fullt ut, men vi kan notera en förändring i relationen mellan de olika krafterna inom respektive land vilket gynnar de transnationaliserade sektorerna på bekostnad av de nationella sektorerna inom rådande länder och klasser.³⁶ Det här skiljer sig mellan olika länder (i Kanada och Holland är den globaliserade sektorn otvivelaktigt starkare än i USA och Tyskland) och olika sektorer (inom bilindustrin är transnationalismen starkare än inom stålsektorn). Kapitalet internationaliseras medan de gamla nationalstaterna fortsätter att garantera systemets allmänna reproduktion.

Den nya kombinationen av konkurrens, integration och imperialistisk överhöghet utgör en del av kapitalismens senaste stora förändring. Den är en del av ett stadium som karaktäriseras av kapitalets offensiv mot arbetarklassen (högre arbetslöshet, fattigdom och avreglering), dess sektoriella expansion (privatisering) och geografiska utbredning (mot de före detta socialistländerna), den informationsteknologiska revolutionen och finansiell avreglering.

---

³⁵ Michel Husson, *Le fantôme du marché mondial*, Contretemps, nr 2, september 2001.

³⁶ Leo Panitch, *The State, Globalisation and the New Imperialism*, Historical Materialism, Volume 9, Winter 2001.

De här processerna har förändrat kapitalismens funktionssätt och mångfaldigt systemets brist på jämvikt genom att försvaga den statliga regleringen av ekonomiska cykler och stimulera konkurrens mellan företag. De gamla politiska institutionerna tappar auktoritet genom att en del av den verkliga makten förskjuts till nya globala organ som saknar både legitimitet och folkligt stöd. Dessutom leder imperialistisk militär eskalering till sammanbrott i periferins regioner vilket fördjupar instabiliteten i världen.³⁷

De här motsättningarna är specifika för kapitalismen och har inga likheter med det romerska imperiets, vilket flera skribenter menar. Sådana analogier påvisar likheten i mekanismen för införlivande och marginaliserande i förhållande till det imperialistiska centrat³⁸ de institutionella likheterna (monarki - Pentagon, aristokrati - företag, demokrati - FN:s generalförsamling)³⁹ eller det förfall som är gemensamt för de två systemen (Roms fall - det nuvarande systemets "ruttenhet").⁴⁰

Men dagens kapitalism sönderfaller inte på grund av en alltför omfattande territoriell expansion eller fallande jordbruksproduktion, ickeproduktivt arbete eller den dominerande klassens slösaktighet. Till skillnad från slavsamhället så förlamar inte kapitalismen produktivkrafterna utan stimulerar deras okontrollerade utveckling (under ständiga cykliska kriser).

De motsättningar som härstammar från kapitalets ackumulation och utvinning, samt³² från värdets realisering leder till kriser men inte till systemets dödskamp. Den viktiga skillnaden jämfört med antikens imperier ligger emellertid i den roll som vår tids sociala subjekt spelar med möjlighet att genomföra historiska förändringar –möjligheter som inte fanns under romarrikets förfall.

Folkligt motstånd

Arbetarna, som exploateras och förtrycks över hela jorden, är imperialismens motståndare under detta århundrade. Deras aktioner har under de senaste åren dämpat den nyliberala segerstämning som rådde hos den härskande klassen sedan början av 1990-talet. En viss desorientering har börjat infinna sig inom det globaliserade "etablissemang", vilket visar sig genom den kritik av den nuvarande ekonomiska politiken som formuleras av nyliberalismens påvar.

Soros, Stiglitz och Sachs skriver nu böcker som kritiserar frånvaron av kontroll över marknaderna, den överdrivna åtstramningen och de extrema strukturanpassningsprogrammen. Deras analyser är lika ytliga som de flödande lovtalen de tidigare tillägnade kapitalismen. De tillför ingen värdefull reflektion utan utgör vittnesmål på den olust som har insmugit sig inom imperialismens topp inför den sociala förödelse som har skapats under åren av privatiseringarnas glädjers.

De här utmaningarna mot "spekulationskapitalismen" reflekterar det folkliga motståndets framsteg. De som styr världen kan inte längre överlägga i lugn och ro. De möts på avlägsna platser, mötena hålls korta och de måste alltid möta de demonstranter som förespråkar en annan typ av globalisering. De kan inte isolera sig i Davos, fly undan den skandalösa repressionen i Genua eller ignorera Porto Alegres utmaning. Det finns inte längre bara ett enda tankesystem eller "ett enda alternativ" och med utvecklingen av det folkliga avståndstagandet så bleknar bilden av den allsmäktiga imperialismen.

Den alternativa globaliseringsrörelsen är den huvudsakliga förkämpen för denna förändring. Seattle markerade ett stort steg framåt för denna rörelse och förutsägelse om en kraftig

---

³⁷ Alejandro Dabat, *La globalización en perspectiva histórica* (Mimeo), Mexico 1999; Christian Barrere, *Interventions et débats, Mondialisation, Espaces Marx*, Paris 1999.

³⁸ Toni Negri, *Imperio: el nuevo lugar de nuestras conquistas*, Cuadernos del sur, nr 32, november 2001

³⁹ Toni Negri & Michael Hardt, *La multitude contre l'empire*, Contretemps, nr 2, september 2001.

⁴⁰ Toni Negri & Michael Hardt, *Empire*, kapitel 4; Gérard De Bernis, *Interventions et débats, Mondialisation, Espaces Marx*, Paris 1999; Marcos Del Roio, *Las contradicciones del imperio* och Calos Martins, *La nueva encrucijada, Herramienta*, nr 18, sommaren 2001-2002.

tillbakagång efter 11:e september har snabbt vederlagts. Försöken att koppla samman rörelsen med terrorismen har inte påverkat demonstranternas led. Mellan oktober och december 2001 deltog 250 000 ungdomar i Perugia, 100 000 i Rom, 75 000 i London och 350 000 i Madrid. I februari lockade World Social Forum fler deltagare än någonsin och kort därefter drog 300 000 demonstranter genom Barcelonas gator. En mobilisering i Sevilla mot "Kapitalets Europa" samlade 100 000. En antikrigsrörelse börjar formeras som påminner om kampen mot krigsförbrytelse i Algeriet under 1960-talet och i Vietnam under 70-talet.⁴¹

Arbetarklassen framträder som imperialismens andra motståndare, både genom att gå samman med rörelsen mot kapitalistisk globalisering (mycket tydligt i Seattle) och genom att återuppta sin egen kamp. Den period av djup nedgång i kampen som inleddes genom nederlagen under 80-talet (till exempel FIAT, Italien 1980, de brittiska gruvarbetarna 1984-85) visar tecken på att vända sedan mitten av 90-talet, pådriven av viktiga mobiliseringar i Europa (strejker i Frankrike och Tyskland) och i periferins mest industrialiserade delar (Korea, Sydafrika, Brasilien). Den uppseendeväckande mobiliseringen av miljontals italienska arbetare i maj förra året och den kraftfulla generalstrejken i Spanien bekräftar arbetarklassens återuppvaknande.

De folkliga utbrotten i periferin utgör imperialismens tredje utmaning. Exemplet på motståndet i Sydamerika, vilket tog sin början med det argentinska upproret, är obestridliga. Medan den "ekonomiska smittan" har spritt sig till grannländerna (kapitalflykt, bankkonkurser och fallande investeringar), finns också den "politiska smittan" med demonstrationer och "caceroleos" i Uruguay, böndernas väldiga mobiliseringar i Paraguay och de massiva resningarna mot privatiseringar i Peru.

Å andra sidan markerar det folkliga ingripandet mot kuppen i Venezuela början på en massiv reaktion mot den produktionspolitiska politik som förespråkas av USA-imperialismen. Denna framgång för de förtryckta utgör bara första rondan i en konfrontation som kommer att pågå en längre tid eftersom USA har påbörjat en upptrappning av provokationer mot varje regering, varje folk eller politik som inte undergivet fogar sig efter dess påbud.

I världsskala är det mest dramatiska exemplet på sådan aggression massakern på palestinier. Imperialismens grymhet i Mellanöstern påminner om den koloniala epokens barbari och det är därför som det folkliga motståndet i regionen har symbolisk sprängkraft och väcker solidaritet över hela världen.

Den antikapitalistiska globaliseringsrörelsen, arbetarklassens återuppvaknande och resningarna i periferin visar på gränserna för kapitalets framryckning. Vid slutet av ett decennium präglad av växande social misär så börjar maktrelationerna att förändras och det leder till att ett ideologiskt utrymme skapas för kritiska tankar vilket åter kan göra socialismens idéer tilltalande. När nyliberalismen förlorar sitt anseende så är inte längre socialism ett förbjudet ord och marxismen inte längre ett gammalmodigt tankesystem. Denna pånyttfödelse sätter åter olika frågor om socialistisk strategi på dagordningen.

Fyra politiska utmaningar

En ny internationalism har brutit fram med rörelsen för en "alternativ globalisering". Dessa mobiliseringar kännetecknas av att de utmanar principerna för konkurrens, individualism och profit och har redan frambringat framsteg i det antikapitalistiska medvetandet, vilket märks i vissa av rörelsens paroller ("Världen är inte till salu!"). Det är en första uppgift för socialister att hjälpa till att omvandla denna påbörjade kritik av kapitalet till förslag för frigörelse och förändring.

Den här processen, mot skapande av alternativ till kapitalismen, har redan tagit sin början i diskussionerna på olika världsforum. I rörelsen finns ett gediget motstånd mot imperialistiska illdåd liksom ett avståndstagande av etniska och religiösa konfrontationer mellan exploaterade grupper som högern provocerar fram. Denna internationella solidaritet är oförenlig med alla

---

⁴¹ Tariq Ali, intervju, Inprecor 466/467, januari-februari 2002.

slags kapitalistiska projekt därför att dessa bara kan generera exploatering och således leder till nationella konfrontationer. Endast socialismen erbjuder ett perspektiv av genuin sammanhållning mellan världens arbetare.

Förnyelsen av periferins antiimperialistiska kamp utgör den andra utmaningen för socialister. Vissa teoretiker ignorerar dessa utbrott på grund av att de redan har deklarerat slutet för nationalismen och hyllat dess försvinnande, utan att kunna skilja mellan reaktionära och progressiva strömningar av denna rörelse. De förklarar dessutom att det inte behövs någon taktik, strategi eller politisk prioritet gentemot den nya "horisontella kampen", för enligt dem är varje konfrontation med systemet en direkt kamp mellan arbete och kapital.⁴²

Det här synsättet ger en grovt förenklad bild av den nationella kampen ty den sätter samma etikett på talibanerna och på palestinierna, på dem som utfört etniska massakrer i Afrika eller på Balkan och på dem som genomfört frihetskrig under de senaste decennierna (Kuba, Vietnam och Algeriet). Det skiljer inte mellan framsteg och reaktion. Det blir med det synsättet obegripligt varför folket i Tredje världen kämpar för att avskaffa utlandsskulden, för nationalisering av energikällor och för skydd av lokal produktion.

Att bestämma taktik och tänka ut specifika strategier är desto viktigare därför att de förtrycktas nationella krav i periferin saknar mening för arbetarna i centrum. Det transnationella synsättet upprepar den gamla nyliberala fientligheten mot det folkliga motståndets konkreta former i de underutvecklade länderna, även om det sker med i mer radikal språkdräkt. Transnationalismens vaghet sprider en stämning av maktlöshet inför imperialistisk dominans, för att i den värld som beskrivs - inga gränser, centra eller territorier - är det omöjligt att lokalisera förtryckarna eller välja metod för att konfrontera dem.

Den tredje utmaningen består i att tänka ut en strategi för att erövra och radikalt förändra staten för att öppna vägen till frigörelse. Detta mål kräver att det nyliberala ifrågasättandet av statlig intervention och dess tro på opartisk konstitutionalism måste avmystifieras eftersom den maskerar den dominerande klassens kontroll av staten som institution. I synnerhet motsättningen mellan nyliberala avreglerare och förespråkare för regleringar döljer ett gemensamt kapitalistiskt styrelsesätt. Denna motsättning är orsaken till den växande klyftan mellan samhälle och stat. Desto mer den offentliga verksamheten blir beroende av företagsprofiter, desto längre bort från befolkningsmajoritetens behov kommer apparaterna och byråkratin.

För att övervinna denna spricka krävs det ett nytt kollektivt styrelsesätt som medför att statens elitistiska och förtryckande karaktär avvecklas. Detta mål kan inte nås genom en magisk handling som upplöser institutioner som har månghundraåriga rötter eller genom att slå in på den gåtfulla frigörelsens väg som föreslås av dem som förespråkar en samhällsförändring utan erövrande av staten och maktutövningen.⁴³

Vissa teoretiker menar att i det nuvarande "kontrollsamhället" så är formerna för dominans så genomträngande att de blockerar all social förändring som bygger på folklig styrelse av staten.⁴⁴ Men detta påstående om en allestädes närvarande makt ("som finns överallt och ingenstans") omvandlar varje konkret debatt om kampen mot exploatering till en metafysisk reflektion över individens oförmåga inför denna förtryckande omgivning. Genom att undvika analysen av de objektiva rötterna och de sociala grundvalarna för denna underkastelse, blir det omöjligt att uppfatta de konkreta vägarna för att övervinna kapitalistisk dominans.⁴⁵

Den fjärde utmaningen för socialister är att identifiera aktörerna för denna antikapitalistiska omvandling. När man ser arbetare i strejk, ungdomar i rörelsen mot kapitalistisk globalisering och massorna som mobiliserar i periferin så är det inte svårt att peka ut vilka som kommer att

---

⁴² Toni Negri & Michael Hardt, *Empire* (förordet, kapitel 1-3, 2-2, 2-3).

⁴³ Det är den tes som John Holloway framför, *Entrevista*, Página 12, 3 december, 2001.

⁴⁴ Toni Negri & Michael Hardt, *Empire* (kapitel 1-2).

⁴⁵ Se den utmärkta kritiken av Alex Callicos, Toni Negri in perspective, *International Socialism* nr 92, Autumn 2001.

genomföra en befriande förändring. Dessa nya folkliga förkämpar underminerar det individualistiska, nyliberala synsättet som proklamerar slutet för kollektiva handlingar, men de inser inte de förtryckta klassernas (i synnerhet löntagarnas) centrala roll för social förändring.

Detta förbiseende beror bland annat på den vikt man lägger i begreppet "medborgarskap" i sitt politiska tänkande. Man glömmer att den här etiketten sammanför förtryckare och förtryckta genom att tillskriva dem samma status och ignorerar det faktum att "medborgaren-arbetare" inte utför de handlingar som "medborgaren-kapitalisten" gör dagligen (anställa och avskeda, ackumulera, slösa och bestämma). Även i de mest radikala varianterna som talar om "upproriskt medborgarskap", "världsmedborgarskap" så upplöses klassgränserna och de sociala motsättningarna nedvärderas.

Ytterligare ett sätt att späda ut klassanalysen är att ersätta begreppet arbetare eller löntagare med begreppet "myllret". Det här begreppet framförs som embryot till ett "mot-imperium" på grund av dess förmåga att sammanfoga "längtan efter frihet" hos "kosmopoliter, nomader och emigranter".⁴⁶

Även om förespråkarnas för detta begrepp erkänner dess väsentligen poetiska innebörd, så gör de inte desto mindre anspråk på att tillämpa det på politiska handlingar.⁴⁷ Denna tillämpning skapar väldig förvirring, för samma "myller" kan vid ett tillfälle avse en obestämd grupp av individer (nomader) och vid ett annat avse en specifik grupp (immigranter). I inget av dessa två fall så förklaras varför denna kategori tillskrivs en så betydelsefull ställning i den sociala kampen mot ett imperium, som inte kan lokaliseras och som inte konfronterar väl definierade motståndare. Men det svåraste är att förklara hur man egentligen ska använda detta begrepp.

Det är möjligt att komma till mer användbara slutsatser genom att sluta med verbal förvirring och i stället analysera arbetarklassens potential att leda ett socialistiskt frigörelseprojekt. Analysen kan starta med den tilltagande "proletariseringen av världen", vars sociala tyngd utgörs av arbetarna, men som i bred mening definieras som den totala massan av löntagare.⁴⁸ Denna imponerande kraft kan omvandla sig till en effektiv antikapitalistisk makt under förutsättning att det inträffar en betydande höjning av de förtrycktas socialistiska medvetenhet.

Förutsättningarna för sådana politiska framsteg finns redan, vilket visas i debatterna om internationalismen, staten och den sociala omvandlingens subjekt. Liksom under åren 1890-1920 så är det imperialismen som står i centrum för det politiska uppvaknandet. Kommer dessa likheter också att leda till den socialistiska rörelsens tillväxt? Kanske kommer frambringandet av partier, ledare och tänkare jämförbara med de klassiska marxisterna att bli det nya decenniets överraskning.

Claudio Katz är lärare vid universitetet i Buenos Aires och engagerad i nätverket "Economistas de Izquierda" (EDI; "Vänsterekonomen"). En intervju med honom finns i *Internationalen* nr 48/2002

Ur *International Viewpoint* nr 345 (november 2002)
Översättning: Peter Belfrage och Ingemar Sandström

---

⁴⁶ Toni Negri & Michael Hardt, *Empire* (kapitel 3-6).

⁴⁷ Toni Negri, *Entrevista*, Pagina 12, 31 mars, 2002.

⁴⁸ Denna betydelse växte lavinartat under 1900-talet, från 50 miljoner år 1900 till 2 miljarder år 2000 (medan världens befolkning växte från 1 till 6 miljarder under samma tid). Se Daniel Bensaid, *Les irréductibles: théorèmes de la résistance à l'air du temps*, Textuel, Paris 2001.